

NOTES DE MARTIANAY SUR LES LETTRES

(SUITE ET FIN.)

PIST. GVI AD LLETAM.

Quamplures MSS. coll. legunt, *Epistola sibi Hieronymi ad Aetiam*; sed antiquiores refinent *Lettam*.

Nonne specum Mithrae. Locus insignis cum ex virorum doctorum Commentariis, tum ex variis contextus depravationibus in editis libris et annotationibus editorum legentium hoc modo: *Quibus Coraz, Niphus, Miles, Leo, Perses, Helios, Bromius pater initiantur, subvertit, fregit, excussit.* Nihil legitimus in Exemplaribus MSS. de vocibus *Helios* et *Bromius pater*. Falsa haec sunt, et confuta ab editoribus nominia. In omnibus coll. nostris ita lego: *Perses, Heliadromos pariter initiantur vel inveniuntur;* et postea, *subvertit, fregit, excussit.* Porro non erat, ut mihi videatur, tam inextricabilis difficultas locus iste, ut ignorabilis atque inexplicatus nobis traduceret post multorum virorum epichremata. Itaque locum presentem sic explicare possumus. Refert ex Embulo Porphyrius in antro Nymphae, primum apud Persas Zoroastrem speluncam natura factam in Persie montibus conseruisse in honore rerum omnium conditoris ac parentis Mithre; ut per speluncam significaret mundum a Mithra esse conditum. Hic refer que dicuntur a Socrate lib 3. cap. 42. et a Sozomeno dicente: « In Mithrio simillima necio quo et instrumenta reperta sunt; ea vero ridicula admodum et peregrina visa sunt. » Cum autem Roma esset magistra falsitatis, et omnium gentium servire erroribus, magnam sibi visa est assumpsiisse religione, si antrum Mithra haberet cum ceteris idolorum templis. Hunc igitur specum Mithrae subvertit Gracchus urbano projectus, antequam initiarerit mysteria Christi, in antro Mithra erant symbola astrorum et planetarum, atque simulacula consequenter siderum ab Hieronymo recensitorum. Quis enim nesciat sidus esse quod Coraz dicitur, ut et Nymphus, id est, *Nympha et Virgo;* et Miles seu Bellator, et *Gigas Leo, Perses, sive Perseus,* et cetera Zodiaci signa, que recte in *Heliadrome* exprimuntur. Est enim *Heliadromos* cursus vel solis iter, cum circulum suum peragat. Consultat qui voluerit L. Colli Rhodigini lectiones antiquas, Proclum Ethnicum, et C. Jul. Hyginum.

Littera cum perducatur ad bievium. Consule a nobis dicta de littera Y Pythagorica in Commentariis super Ecclesiasten.

PIST. CVII. AD EUSTOCHIUM V.

Peruenit Acco. Pro *Acco* sive *Acco*, veteres Exscriptores posuerunt ad *Coth*. Coth vero nulla est, maxima quae dicta sit *Ptolemais*. Est quidem *Cotta*, sive *Kott* in tribu Zabulon, civitas separata Levitis

apud Eusebium et Hieronymum, in Libro de Locis Hebraicis, sed ita dicitur *πολις Καλέθ* in Vulgata, nec *Ptolemais* aliquando dicta est. In Ms. codice Cluniacensi secunda manus posuit ad *Choum*, sed frusta, cum *Chous* non sit in Galilaea.

Zo quippe sermo Hebraicus. Locus ita varie deprivatus est ob imperitiam atque lingua Graeca et Hebreaca, quod ante non docuit Deus. Erasmus in scholiis ad hanc Epistolam. Cum autem ita codices nonnullos legere *τραῦ*, necesse est ut intelligat de impressis; quia nullus est codex manucriptus qui non legal *zop*, vel *zod*. Porro *ττ* *zo*, vel *zu*, est pronomen nunc commune demonstrativum apud Grammaticos, significans, *huc vel hanc*. Deinde *ττ* *zok* femininum, sappius apud Hebrews sumitur genere neutri. Potius itaque Paula promiscue accipere haec pronomina et affixa Hebreorum, ut ad Christum ipsum referret verba Psalmista. *Ecco audiriens illum, inventus eum.* Quod et Interpres Syrus Latinus, similiter fecisse videtur, dicens: « *Ecco audiriens hoc in Ephratha, et invenimus illum* in agris. »

PIST. CXIII. AD RIPARIUM.

Epistolam ad Riparium Tarracensem in cod. Clun. inscriptam hoc loco possumus, non ex ordine Chronologicis; sed propter Epistola argumentum et opusculum consequens adversus Vigilantium, quod edendum fuit inter Opera polemica, servata consuetudine veterum Editionum.

Sermonaster Phinees, Sermonaster Phinees, hoc est, *laceanum vel paginum*, quo usus est Phinees ad confondendos scortatores. Vox est Graeca apud LXX. nu. cap. 25. *καὶ τὰς ἀρχὰς τηρεῖτε, et accepit Sermonaster.*

Non est crudelitas. Erasmus cum nonnullis manuscriptis exemplaribus, *Non est crudelitas pro Deo sed pietas.*

PIST. CXL. AD AUGUSTINUM.

Et Apollinarem Laodicenam. Ita legit vetus codex Cluniacensis; alii omittunt *Apollinarem*, legentes columnmodo, et *Laodicenam*.

Ei qui ante, etc. Quamplures MSS. coll. *Cum quo ante non fuerit Testamentum.* Quae lectio optima est nec respondet.

Factum ex muliere. Sic iuxta Graecos legit sappius Hieronymus. Editi legunt, *natum ex muliere.*

Utrum autem illi imperitia. Cluniac. vetus codex emendatus manu exscriptior ipsos, hoc modo legit: « Utrum autem illi imperitia an malitia fecerint necio. Sed hoc esse in Hebreis codicibus responderunt quod, etc. Ille sensus est complectus atque perfectus qui in ceteris non nihil videtur suspensus.

NOTES DE MARTIANAY SUR LES LETTRES.

633

Illi temporis Cornelio et Asinio Pollione. Repulslavit nostris temporibus hic Cornelius et Asinus Pollio, in Voflio ac Pezrone assortoribus Versionis LXX. Interpretum. Utrumque *Acaros-poudaster* Septuaginta ac eucarbitarium refellit repulsa Defensio nostra Hebreorum codicem Vulgateque editionis Latinae Bibliorum: ad ilianum prudentem Lectorem mittendum puto; ut miretur prudenter precepit Auctoris Defense. Antiquitatem Temporum, qui ut Heretici hominis rivulos opinorum consecutetur, fonte Bibliorum et veritatis omnis bella integrat adversus Ecclesias Doctores ac maximum Interpretem in expounding Scripturis Canonis. Parum putaret sprevisse Decretum Concilii Tridentini, quo tenetor adhaerere *Hedera Vulgata* editionis, id est, Hieronymi, nisi judicem se prelausset eruditio Hebreae ejusdem sanctissimi Doctoris; cum tamen ipso vix imbutus sit primis Hebreorum elementis. Sed hoc ei non insolens esse debet fuita tritum illud proverbium: « Imperita confidentiam; eruditio timorem creat. »

Syri CICEJAN vocant. Hic sicut in commentariis in Iona Prophetam, depravatum ediderunt Hieronymus, Erasmus et Marianus, ponentes electora pro cetera omnium codd. MSS. de qua restitutione nostra vide Annotaciones in Ione caput quartum. Sed ibi pro *Catherio*, restituendus videtur *Cornelius* ex hac Epistola. Hieronymi, in qua constanter retinet, asserente *Cornelio et Asinio Pollione*. Liberum sit uniuscuiusque iudicium in re utriusque probabilitate.

PIST. CXIII. AD THEOPHIL.

Hanc Hieronymi Epistolam transcripsi et velut codice S. Theodorici ante laudati, ubi ultimo loco inventus post Epistolam ad Pannachium et Marcellam, post tres libros sive Epistolam Paschalas Theophilii, et post Epistolam Epiphiani ad S. Hieronymum, quid incipit, *Generalis Epistola*, etc. Ex quo intelligimus scriptam fuisse post annum Christi 40th et obtum S. Epiphiani, quem ipse Hieronymus haec sancte memorie hominem Dei appellat.

Nec quisquam miretur quod S. Hieronymus in S. Chrysostomum acris invehatur; cum hoc tempore innocentia et sanctitas Chrysostomi obruta criminibus et accusationibus inimicorum ejus delitesceret, ut soli Deomanifesta, a paucis taretur. Neque vero persussum potuit esse Hieronymus, mentem et sententiam Concilii triginta sex Episcoporum, et Patriarcharum totius Orientis, labasse in condemnatione Joannis Chrysostomi; maxime cum notum esset apud omnes, Joannem offendisse animum S. Epiphiani, propter suspectos Origenistas, et recusatam ab eo condemnationem Origenis. Quis reum non putasset tunc temporis Chrysostomum, et verum iudicium Episcoporum Orientis? Certe Monachus cum paucis fratribus Deo totus intentus in soliditate, non potuit tam inextricabiliter dissidentium Episcoporum causas excutere, et ad lumen veritatis adducere, ut non falleretur cum multis, qui ex auditu et eventu rerum, non ex instinctu divino, causas difficiles Episcoporum iudicare cogulantur.

Utrum alter videaris. Addit hic de suo particulare negantem idem Marianus, *si per terram, ut alter videaris, non trahatur;* quasi vero pusilli statua non semper appetant vestes longiores, ut altiores videantur.

PIST. CXVI. AD MATREM ET FIL.

Retulit mathi, etc. Meminit hujus epistolas Hieronymus in ea in qua inscribitur ad Riparium contra Vigilantium: *Multa in orbe, etc.* Vide eandem, quam numerum hunc obtinet 37, alias 53.

Luciliianum quippiam. De Lucilio Satyrico hoc habet Horatius Satyr. 10. lib. 4. At idem quod sale multo Urbem defecit, etc.

Soror et filia. Hunc locum non intelligens Marianus mulat contextum Hieronymi, posuitque contra fidem omnium Exemplarum, *Primus vos scire cupio, mater et filia, etc.* Hieronymus multorem velutum vocat ipse sex sororem, juniores autem filium; non erat itaque mater respectu Hieronymi, sed soror in Christo.

Vestrarum rupere concordiam. Erasmus, *estram me orare concordiam.* In MSS. nonnullis, *estram me orare concordiam.*

Deforme putes, etc. Ia legunt omnes MSS. codices, neque hunc contextum mutasset Marianus si res intellexisset, nempe deformis esse testimonium pudicitiae in puerula, cum rogatur ad honesta et impudica.

Ul alter videaris. Addit hic de suo particulare negantem idem Marianus, *si per terram, ut alter videaris, non trahatur;* quasi vero pusilli statua non semper appetant vestes longiores, ut altiores videantur.

Sed torosulum. Plures MSS. codd. legunt, *sed rotulam*, nonnulli *trossulum vel grossulum*. In cunctis lectionibus unus videtur sensus, torosulus enim et trossulus ohecum nitidum et curate cutis hominem significant.

EPIST. CXXIII. AD MINERVIUM, etc.

Monachos Ägypti falso istos putavit Marianus, quia ad Monasteria Ägypti profectus est Sisiannus valedicens Hieronymo; sed ex lectione hujus epistole aqua ac Praefationibus in Zachariam et Malachiam compertum nobis est Sisiannus fuisse S. Exuperii filium et Monachum Tolosa, unde Quæstiones Minervii et Alexandri Hieronymo detulerat in Palestinanum.

Scilicet obsecro te. Quamplures MSS. legunt: *Et obsecro, ne, etc.*

De canina facundia. Caninam facundiam vocat forensium et caudiforum orationes. Eloquentia enim canina est in Rethoribus, que accusandis alios exercetur, et cuius magna pars est maledicentia. Quintilianus dicit eloquentiam caninam, lib. 12. cap. 9. Rethores igitur vel causidicii fuisse videtur Minervius et Alexander antequam monasticam amplectenter vitam.

Estate probati, etc. Hunc versiculum recitant sa- pius pateres Graeci, δέξασθε την ζωήντια γένετα; sed hoc excluderunt ab Exemplaribus hodiernis Graeci atque Latinis.

Quod e contrario. Hunc locum non intellexit Marianus Victorius, qui otiose disputat de dogmate Acaci et Apolinariis; cum Hieronymus hic aperte dissimile doceat Originem et Eusebium viros fuisse doctissimos; quod e contrario de Theodooro et aliis dubios negat, quos doctissimos non agnoscit ut Originem et Eusebium. Errorem itaque omnium horum in veritate doctissimum agnoscit, cum scientiam candem neget in tribus ultimis.

EPIST. CXXIX. AD HEDIBRIAM.

De eadem Hedibri Christi ancilla meminit Hieronymus scribens ad hominem quemdam generi Gallo, quem Rusticus appellat in epigrapha Epistole, ad eundem scripte de penitentia. Vide infra suo loco hanc episitolam.

Commentorium dirigens. Editi depravate legunt, *Commentorium dirigens, contra fidem omnium codicum MSS. et contra manifestum sensum S. Hieronymi.*

Patera atque. In omnibus Exemplaribus editis atque manuscriptis perperam legitur Paterius, excepto uno codice Cluniacensi, qui retinet nomen *Patero*, quod idem est ac *Patera*, quia Veteres et a promiscue accipiunt. Quis fuerit autem *Patera*, et unde nomen haberuit, Ausonius docet in Rethoribus, sive in Commemoratione Professorum Burdigalensium, cap. 4.

Tu Barcensis stirps Drusiderum satu-

Si Luna non falti fidem,

Beleni sacrum dicas templo genitum,

Et inde tuus te ministris nuncapet

Apolinariis mysticis, etc.

Patera igitur lingua Gallica est Sacerdos Apollinis,

quem Galli Belenum vocabant, a quibus Sacerdotibus *Patera* atque *Delphidius* deducebant genus. Vide Chronicorum Eusebii librum posteriorum ad an. Chr. 337.

Paucos non habes filios. Hæc est genuina et vera lecio hujus loci, quam retinet tres MSS. codices; unus scilicet Sangermannensis, noster, quem seculi sumus; alter Cluniacensis, et tertius Monasterii S. Cyprirami, in quo ultimo codice sic legitimus: « Igitur et tu quia paucos non habes, plurimos fac tibi amicos de, » etc. In Cluniacensi autem eodem sensu scribuntur: « Igitur et tu quia paucos non habens filios habes plurimos, fac tibi amicos de, » etc. Editio perperam tollunt particularē negativam, legentes, « quia paucos habes filios, plurimos fac tibi amicos; » etc. quod absurdum ac falsum est ex prima questione Hedibria, que absque liberis dictur de rebus. Pulebre vero dicebat Hedibria dictu Hieronymus, « Igitur et tu quia paucos non habens filios habes plurimos, fac tibi amicos de, » etc. Editio perperam tollunt particularē negativam, legentes, « fac tibi plurimos amicos de iniquo manoma, ut, » etc.

Doctor adiussel. Adolescentem fuisse legitimus hunc divitem, non Legis Doctorem; nisi hoc significet *Principes* apud Lucam.

Iberas nanias. Apocryphorum librorum delibratione vocat Iberas nanias Prologo in Genesim. Consule Annat. nostras in eundem Prologum.

EPIST. CXX. AD ALGASIAM.

Interpretationem nominis sui. Apodemus significat Graecæ *peregrinum*, a verbo ἔξοδος, *peregrinor*; unde interpretationem nominis sui tam longa navigationis signavit.

Alethium Presbyterum. Alethius Presbyter iste est ad quem scripta videtur epistola Paulini 33, qui Alethius apud Gregorium Turonensem inter Episcopos Cadurciensium eliam annunciatorem credi potest. Vicinus itaque erat ille fons, et ex eo facile haurire potuisse Algasia pia ac nobilis femina; sed procul Hieronymiani rivoli fluentia querit, proper adiubabilem sanctissimi viri famam, ac doctrinæ bracellentissima vulgatum opinionem.

Ego ciuitas firma. Hujus versiū varia est lectio in MSS. codicibus operum Hieronymi, qui sepius ex uitio Contextu LXX interpretum, multi tamen codices retinent particularē negativam, non *appugnat*, alii nec pauciori s. retinent veram lectionem que *appugnat*. Sed pro locis intelligendum est, quae non expugnat. Vide Tom. II. Editiones nostre vol. 710, f. et col. 775, i. et in notis subjectis.

Potatur homicidium. Pro voce *homicidium*, Erasmus et Marianus de suo posuerunt vocem homo, ita legentes, *El tandem non reputatur homo, donec, etc.* Sed nos iuxta fidem omnia codicum MSS. retinent nomen *homicidium*, quod infra refindendum monet Hieronymus dicens, *et cito abortio, sive abortus perit;* et deinde, *El ea qua concepta sunt facit perfire abortio, sive abortus*, ut legunt quedam Exemplaria manuscrip. Abortio autem est homicidium, quia elementa confusa suas imagines membrorum suscepserant. De abortiis Paulina uxoris Panmachii infra dicetur.

SUR LES LETTRES.

Barachibas. De eodem *Barachiba* Hieronymus scribit in Commentario suo in Ecclesiasten, Tom. II. Edit. nostre, col. 740. f. Dicitque unum esse quem vel maxime adeo irantur Judei. Consulte Annotations nostras in eundem Hieronymi Commentarium a nobis restitutum, sicut et hic restitutus nomen *Barachibas* pro corruptissima lectione Erasm. et Marian., qui posuerunt, solent respondere et dire, *Rab akiba*, et *Simeon*, et *Hille magistri*.

EPIST. CXXII. AD AGERUCHIUM.

Nunc ad Ageruchium. Vocabulum hujus videtur valde corruptum est tam in editis Libris quam in MSS. codicibus. In quibusdam legitur *Gerontia*, *Acheruchia*, *Agerundia* et *Acherusia*. Veri et genuina lecio nobis est *Ageruchia*, sive *Ageruchis*; *Ageruchis* enim significat *immortalem, vel non sentientem senectutem*. In quem sensum nos peralunt verba Hieronymi significans monogamiam et viduitatem quodammodo esse immortalem in familia Ageruchis, cum avia, mater et amita ejus multos annos in viduitate perseveraverint; unde quodammodo futuron videtur viceinio hoc nomen Ageruchia sumpsit, et ipsa videtur.

Athens exarata. In veteribus codicibus, *Hierophanta apud Athenas exarata virum*, Vide lib. 2. aduersus Jovinianum, deinde Tertullian. lib. de Exhortatione Castitatis, et lib. de Monogamia, necnon lib. 1. ad Valerium.

Gens Theutonum. Falso hic addunt nomen *Gallorum* Erasm. et Marian. Huiusmodi Historias reperiuntur apud Florim et Plutarcho in Vita Mari, aliter apud Valerium in capite de Pudicitia.

Adoreamus, etc. MSS. codd. *adoransque per singula subclamantes*, etc. Adorea porro pro gloria et laude sumitur, ut testes sunt Plinius et Festus. Pro frumenti parte ac militum mercede post victorianum accipitur apud Plautum.

EPIST. CXXIII. AD AVITUM.

Petis Avite charissime. Hujus Aviti meminit Hieronymus supra in epistola ad Salvinam.

EPIST. CXXIV. AD RUSTICUM.

Urbem Maximam. De eodem in epist. ad Fabiolam de 42 mansionibus, deinde in cap. 7. Anios. Hæc vero leguntur in libro Locorum ad vocem *Aliath*. Mari Rubro, unde ex *Ägypto* in Indianum, et inde ad *Ägyptum* navigavit.

Flera ille caput, etc. Totum hunc locum veteres editiones Erasmi et Marian. legunt absque sensu, sed non absque solecismis, hoc modo: « Flera ille contra mendacium. Nullus alius crederet veritati; solus pater defensionem suam calide opponere; ne abundantiori tristitia absorberetur frater. » Ubi vides deesse verba in singulis commatis, que ego supplevi ex decem MSS. codicibus; atque ex *Vitis* Patrum, *Auctore Ruffino*, lib. 3 num. 220; nam ibi legitimus: « At ille flera copit contra mendacium; quotidie geritus, » etc.

EPIST. CXXVI. AD PRINCIPIAM.

Aegrotae; contradicatio. Ita legunt septem MSS. cod.

neque Marianus Victorius mihi unquam probabit omnia hujus epistola exemplaria legere, *Tunc nostra exemplaria velutissima et optimæ nota, retineant nostrorum ΔΙΕΡΩΤΩΝ contradicatio; vel nostrorum insana dyaletois contradicatio; aut nostrorum, ΑΛΑΤΠΟΚ contradicatio.* Cuius lectionis pulcherrimus est sensus, et communis sequenti conveniens. De *ägyptis*; Marian., altum silentium apud scriptores Hieronymi.

EPIST. CXXXIII. AD DARDANUM.

Redemptus ex Ägypto possederunt. Manuscriptus Cluniacensis cum ceteris omnibus legebatur prima prima redemptus; sed castigatus postea retinuit, exeventus.

Qui et in resurrectione, etc. Editi ante libri adiungit benedicimus Domino; et consequenter legunt in prima persona, sunus, pro tercia sunt.

Dormient. Ita fare omnes MSS. codices; nonnulli cum editis retinent, dormierunt.

Partis per illum opibus. Aliquot exemplaria MSS. parvus, alia porosis.

Quam primus Adam perdidit. Nonnulli codices MSS. cum editis libris haec ad terram referunt, unde legunt, *quam primus Adam perdidit, ..., ino perditam, etc.* Et paulo post, *Volumus scire manifestus quis sit hec terra, legamus Malachiam.*

Erasmus. Erasmus legendum existimat *πάτερ*, et *volutaria*. Quod ferre non sustinet Marianus acerbus eum coaguit. Ipse tamen legit Latine *volutaria pro voluntaria*; cum apud Malachiam c. 3. 42. *πάτερ* interpretatum legamus, *accepta*; apud Hieronymum, *et terra voluntaria*.

Nunquid istas portas, etc. Plures MSS. omitunt, *Nunquid.*

Multum accola fuit anima mea. Hic nonnulli codices retinent Vulgatam lectionem, *incola fuit*.

Et multa milia Angelorum, etc. MSS. fere omnes, *et multa milia Angelorum solemnitas, et Ecclesiasticus, etc.*

Non solum ab Ecclesiis Orientis. Ex hoc Hieronymi loco urgendi Heterodoxi, ut libros Deuterocanonicos ipsi recipiant, vel abjicant quos in suum Canonem admittunt. Videis hanc Questionem in secundo volumine Tractationis meorum de Veritate et Notitia sacrorum Bibliorum.

Ecclesiasticis Graci sermonis scriptoribus. Discrepantes lectiones retinent hic codices MSS. Quidam legunt sine *et retro*, sed ab omnibus Ecclesiis, Graci sermonis Scriptoribus; * alii, * sed ab omnibus retro Ecclesiis, et Greco, * etc.

Septuaginta quinque millibus, etc. Quamplures MSS. *et viginti quinque;* Cluniacensis vero optimæ nota et diligenter emendatus, *ad meridianam platem LXXV, millibus* Hieronyma separatis. *

Post elephasissimum metracum. *Yacchus, & Andoides, Barco.*

Dicit sunt autem Barcæ ab oppido Barca, sive Bar- ce, *ut legunt Erasm. et Marian.* Vide Strabon. et Serv. de civitate Barce, que *Ptolemais* dicta est.

Cœlēn Syriam et Osrōhōnēm. Nonnulli imperiti exscriptores omittunt Osrōhōnēm.

Ad populum phaleras. Ita Persius Sat. 3. Quod significat, apud imperitam plebem te ipsum jacta et fumos vende; apud me, qui te totum novi, frustra hoc feceris.

Prætentidur. Marianus, *prætentidur*, Codex Cluniacensis, *Phœnicie, Syrie Cœlēn, Cilicieaque prætentidur.*

Baalim. Editi legunt in singulari *Baal*; sed MSS. omnes quos inspici retinent in plurali *Baalim*.

Exemplum vicinorum. Exscriptores antiqui, non quod invenerant hoc loco posuerunt, sed quod intelligebant; legunt enim haud pauci codices, *in exemplum vicinorum.* Cetera minoris momenti prætermisimus.

Scribentes crebro. In quanplurimis MSS. exemplaribus, *cumque scribentes crebro*, etc.

Babylonica vastante. Unus codex MS. vetustissimus, *Babylonio vastante delecta est.* Eodem quo modo legunt Vaticani duo, 342 et 343.

Transacto. Multi codices hic legunt, *duplicis praefecture honorum tracta.*

EPIST. CXXIX. AD DEMETRIADEM.

A sancta Christi Synoide. *Synoideum vocat per multorum sancutorum, nempe Proba et Julianum, matrem Demetriadis. Si Gregorius Nazianzenus et Basilus erant *Synoris*, hoc est per amicorum indissolubili charitatis vinculo conjunctum. Eodem modo *synopsi* sive *synopsis* usurpatum pro *bīga* et *pari* apud Euseb., Chrysost. et Sycenius. In Ms. Corbei, scripto anno ante noncentos legitimus *KYNOPLE*, in aliis *Latinus Synoide*.*

Utrum axiar. Hoc loco Hieronymus invehitur in crudelissimum comitem *Heracitiam*, atque in ejus generum *Sabini*: quorum historiam videois apud Prosperum in Chronicis, apud Orosium cap. 42. lib. 7. et apud Marcellimum Comitem in Chronico,

EP. CXXXII. AD CTESIPHONTEM.

Quos inter ἀπόστολος. Huncisque ignobilis erat lectio hujus loci genuina et Hieronymiana; quia antiqui editores morentibus illudentes eternibus, *animas Platonis* posuerunt, non ἀπόστολος, ut retinet omnes codices Latini, vel Latine *abidas eam b pro p.* Quia sinto porro *apides Platoni* (aut potius Plinii) *in celestibus*, ex alio Hieronymi loco subintelligimus; emarris enim caput quartum Epistole ad Ephesios, hac habet ad versum decimum, *Qui descendit ipse est*, etc. Numquid corporaliter omnes celos et universas sublimitates, et colorum circulos, quos Philosophi sphæras vocant, transiens atque transcendens, stetit in summo coeli fornicie, et ut ipso verbo utar, *abside?* An certe, etc. Manicheus itaque sicut Christum in soli tabernaculo ponebat, ita electos suos, id est, duodecim perfectos, inter ceteros planetarum fornices sive circulos astrorum collocabat. Hanc perfectionis summitatem eleemosyne tribuit Joan. Chrysostomus, Homilia 9. de Punit. *Ἄγε οὐ inquit, τὴν ἀπόστολον τὴν διάτησίν σὺ τρέψεις ἀναγνωσταί εἰσαι*

τὰς ἀπόστολος τὴν διάτησίν σὺ τρέψεις, id est, « Deo vero eleemosynam reginam virtutum brevi elevantem homines in celorum apsidas, » hoc est ad sumperfectionis gradum, sive ad colestes sublimitates et celorum circulos. » Eodem sensu Manicheus collocabat electos suos inter apsidas in colestibus, propter perfectionem eorum imaginariam et falso ipsiis attributam.

Iherita, etc. Codex Corbeiensis minor indicat ha legendum ex prologo proxime consequenti, ubi *Hierita*, non *Hyperborea*, dicitur Evagrius Ponticus. *Nomen nigredinis.* Melanius intelligit, quod prius mulcheta et sancta propter virtutem, eleemosyna et peregrinationes dicta est; postea vero nigra et feda propter labem heroscoes, quia polluit eam Rufinus Origenista factus.

Or quoque, etc. Legunt MSS. omnes Codices.

Joannem, etc. Hic est sanctissimum Joannes Chrysostomus, quem sanctum hoc loco, atque catholicon praeditum Hieronymus, invito Theophilo et Cyrrilio Alexandrinio, apud quos male audirebat Chrysostomus.

Xysti Pythagorei. Corbeiensis codex major, « quod liberum Sexti Pythagorei, et postea, « immutato nomine Xysti Pythagorei. »

EPIST. CXXIX. AD CYPRIANUM.

Elige presbyteros. Sensum Scripturae non verba possit hoc loco Hieronymus; nisi ex veteri aliquo exemplari hæc reciverit, ubi legebant Antiqui: « Elige presbyteros quos tu ipse presbyteros Israel, quos tu ipso nosti, quod hi sunt presbyteri. » Depravatus autem fuit iste locus apud Erasmum et Marianum, qui legunt: « Elige presbyteros quos tu ipse sis dignos esse; » et falso citarunt cap. 47. 14. Exodi, cum manifestissime de libro Numerorum sententia sit mutata.

Orans loquitur. In antea editis et in corruptissimo MS. codice Florentino nomen Pauli obtruditur, *quodius Pauli loquitur.*

Ul omnes, etc. Idipsum docet Praefatione Commentariorum in Malachiam, dicens. Tempus quoque titulusque convenient; quod et in Psalmis diximus, qui titulos non habent, eorum esse credentes quorum priores Psalmi nominibus prenotati sunt.

El fecit Deus. Erasmus. « Et fecit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei fecit illum, masculum, et feminam creavit illos. »

In initium viarum. In primo Toto Editionis novæ Operum sancti Hieronymi alter posuit, nempe: *Dominus possedit me in initium viarum suarum.* Sed tunc temporis versiculos recitavi ex Editione Marianæ, que hic corrupte est, ut jam monili textum Hebraicum restituendo. Consulat Lector curiosus Prolegomenon tertium, n.m. 3, in Bibliothecam divinam Sancti Hieronymi, ubi fusius disputat de hoc versiculo Proverbiorum.

Transiit, etc. Erasmus secuti sumus et codices MSS. Marianus ita legit, quæ præterit, vel transiit, et ut vigilia nocturna. »

Poeta testatur. Illustris iste Poeta Virgilius est,

SUR LES LETTRES.

qui libro tertio Georgicorum circa medium habebat:

Sol fugit interea, fugit irreparabile tempus.

Singula dum capi circumvectam amara.

Et iterum libro decimo Æneidos circa finem, Mezentium inducit sic loquenter ad equum summum quem Rhæbūm vocabat:

Baubo, dum tressa dim mortalius illa est;

Vixit: aut hodie vocis spolia illa crux;

Ea epuit, etiam refutes, etc.

Ascondebit a te. Ita legunt omnes MSS. codices, quorum lectionem mutare non debuit Marianus, ut ad Vulgatum Latinum Psalmi contextum accommodaret.

Est ex iudicio, etc. In antea editis legimus, *in illo ex iudicio et ex veritate est.*

BAEM. Nonnulli MSS. Codices legunt *bahem*; quia in mediodiuarum vocatum antiqui exscriptores interponerent aspirationem: unde verbum etiam inchoo scriberant *inchoo* iuxta Servium.

Quodvisque non pulsetur, etc. Marianus contrario sensu legendum monit sine particula negante, *quodvisque pulsetur funiculus argenti*; sed illico mutasset sententiam si meminisset Hieronymum rectare totum hunc contextum ex editione LXX Translatorum, apud quos legimus cum negatione, *δος τον ποιητην απεριττον*, id est, *usquequo non exortatur*. Præterea nullum contulit exemplar MS. quod non legat sicut Erasmus, *quodvisque non pulsetur funiculus argenti*. Perperam ergo ex Vulgata Editione Marianus Victorius cuncta reficeret voluit.

In suo loco, etc. Librum Commentariorum in Ecclesiastem intelligit, qui proxime consequatur in Editione nostra post Epistolam Criticas.

Milia et octoginta, etc. Sua more lectionem MSS. codicum mutavit hoc loco Marianus, sic enim legit: « Et septuaginta millionum, et octoginta millionum hominum multitudines. »

AIS. Lectionem Hieronymi tollunt veteres Editiones hujus epistolæ, et pro AIS unico verso, supponit Hebraica verba וְלֹא תִשְׁתַּחַת גַּס הָיָס.

Quando pergit, etc. Tenetibus locus ad intelligentiam; cui illuminando non modice conferat opem epistola ejusdem Hieronymi ad Augustinum scripta, illa scilicet quæ in Editione Marianæ numeratur 89. Ibi enim scriptum est: « Et in Paralipomenon libro legimus quod filii Israel ad pugnam processerint mente pacifica; inter ipsos quoque gladios et effusiones sanguinis, et cadavera prostratorum, non sum, sed pacis victoriam cogitant. » Besumpta sunt isthac e libro 4 Paralip. cap. 12 v. 33. Nam apud LXX hoc modo legimus: *Omnes hi viri bellatores instruentes aciem in animo pacifice, וְלֹא תִשְׁתַּחַת גַּס הָיָס.* Quod in Vulgata Latina dicitur, *corde perfecto*; quia Hebraicus contextus בְּלֹא תִשְׁתַּחַת גַּס הָיָס.

blebeb salēm, ant hebrear scalēm, potest Latine reddi, corde perfecto, vel, in animo pacifico; sive etiam, mente pacifica. Possunt igitur haec sonare in Verbis Dierum, id est, in Paralipomenon libro, quod Deus non corripit ut interficiat atque disperdat, sed ut corrigit et emendet, quandoquidem homines etiam interdum in hostes procedant animo perfecto ac mente pacifica.

Nallum tam, etc. Eadem inculcat epistola ad Ageruchiam de Monogamia: « Nemo enim, inquit, tam fradis viribus, et sic deceptis senectutis est, ut non putet se unum adhuc annum esse victorum. Unde subreptis oblitio conditio[n]is sue, » etc. Ciceronis est ista sententia, qui libro de Senectute sic ait: « Nemo enim est tan senex, qui se annum non putet posse vivere. » Seneca quoque epist. 12 lib. 1: « Nemo tam senex est, ut non improbe unum diem speret.

QUOTIDIE, etc. Similiter in Epistola 103 ad Paulinum: « Facile contemnit omni, qui se semper cogitat esse moritum. » *Compedios significat.* Addunt editi antea libri, post MS. codicem Florentinum: *Sin autem παρατελεῖν, eruditus significat.* Sed haec non leguntur in antiquioribus MSS. exemplaribus: unde conjectio non esse Hieronymi verba, sed ejus qui exemplar Florentinum multis abilitamentis vitasse convineat.

Legimus. Locus insignis et facilis ad errorem lectoribus faciendum, si relinqueas lectionem quamplurim MSS. et editorum librorum, ubi pro *legimus*, positum invenies *diximus*. Quasi indecum volunt Hieronymus hac voce *diximus*, aliquis a seipso elaboratos Commentarios in Psalmum duodecimum. Sed hunc nodus solvit Cluniacensis codex MS. qui retinet post emendationem antiquæ manus, verbum *legimus*, et non *diximus*. Nec tamen me latet Hieronymus sorpsisse Tractatus septem in Psalmos, a decimo usque ad decimum sextum; quod manifestissime comprobatur veritas lectionis *diximus*.

EPIST. CXLV. AD EVANGOLUM.

Ligimus in Isaya. Veteres editiones falso hanc Epistolam inscrubunt ad Ecclæsiam; cum MSS. codices quoconque vidi retinente Evangelum, vel *Ecclæsiam*, ut jam observavi in epistola ad eundem de Melchisedech. Erat porro *Evangelus Presbyter*, ad quem scrivit Annianus Pelagiianus, Interpres Homiliarum S. Chrysostomi in Epistolas B. Pauli. Vide Tomum VI Bede Operum in fine. Fatus iste qui Diaconos anteferebat Presbyteris, dicitur Falcidius in Appendix Operum S. Augustini Tom. III nostra Editionis, in QQ. ex utroque mixtio, Quest. GL.

FIX DU TOME DEUXIÈME.